

6. Шевчук Н.Ю. Структура видатків місцевих бюджетів України та особливості їх побудови [Текст] / Н.Ю. Шевчук // Актуальні проблеми економіки. — 2008. — № 5 (83). — С. 202—207.

References

- 1 Budget Code of Ukraine of 08.07.2010 N 2456-VI [electronic resource]. — Mode of access: // <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2456-17>
- 2 Decree of the Cabinet of Ministers of Ukraine «On local taxes and fees» 20.05.1993 r. No56—93 // VVR Ukrainy.-1993. — № 30. — S. 336.
- 3 Boytsun NE Adapting European experience managing local finances in Ukraine / NE Boytsun // Finance of Ukraine. — 2005. — №5. — P. 6—11.
- 4 Kirilenko AP Local governments Ukraine (history, theory, practice): Monohrafiya. — K.: NIOS, 2000. — 384p.
- 5 Naumenko A.M. Ways to increase the profitability of local budgets [Text] / A. Naumenko // Finance Ukraine. — 2009. — № 5. — S. 127—131.
- 6 N. Shevchuk The structure of local budgets in Ukraine and especially their construction [Text] / N. Shevchuk // Current Problems ekonomiky. — 2008. — № 5 (83). — S. 202—207.

УДК 336.719

Приходько Є.А.,

аспірант кафедри банківської справи
ДВНЗ «КНЕУ імені Вадима Гетьмана»

СУТНІСТЬ ТА ОСОБЛИВОСТІ БАНКІВСЬКОЇ КОНКУРЕНЦІЇ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Prykhodko Y.A.,

postgraduate of banking department
KNEU named after Vadym Hetman

THE CONCEPTION AND FEATURES OF BANKING COMPETITION IN MODERN CONDITIONS

АНОТАЦІЯ. У статті дано визначення поняття «банківська конкуренція» на основі аналізу поглядів в науковій літературі. Визначено основні характеристики банківської конкуренції та її специфіка. Автором з'ясовано особливості розвитку банківської конкуренції на сучасному етапі.

КЛЮЧОВІ СЛОВА: банки, банківська система, банківська конкуренція, ринок банківських послуг, фінансово-кредитні установи, фінансові ринки.

ANOTATION. The article gives the definition of term «banking competition» on the basis of scientific literature analysis. The main characteristics and specifics of banking competition are determined in the article. The author finds out the features of banking competition development at the present stage.

KEYWORDS: banks, banking system, banking competition, banking services market, financial and credit institutions, financial markets.

Актуальність. Сьогодні майже всі українські банки переймаються проблемою переходу до умов динамічної та зростаючої конкуренції. Конкуренція у банківській сфері — об'єктивне явище еволюції світової фінансово-кредитної системи, обумовлене зростаючими потребами суспільства в капіталізації вільних грошових коштів. Історично ринок базується на конкуренції. Там, де є конкуренція, виникає необхідність у виробленні особливих прийомів і засобів збереження свого місця на ринку або завоювання нових сегментів ринку. Особливої актуальності ця проблема набуває в банківській сфері, де в останні роки активізувалися інтеграційні процеси й підвищилися вимоги до банків щодо забезпечення їх конкурентоспроможності на внутрішньому та міжнародних фінансових ринках. Це зумовлює необхідність удосконалення стратегічної управлінської поведінки таким чином, щоб адаптуватися до умов ринкового середовища та досягнути задовільних результатів, потрібних для виживання і розвитку в умовах як національного, так і міжнародного ринків.

Аналіз наукових досліджень. Зарубіжними дослідниками напрацьовано значну кількість підходів до оцінки конкуренції в банківській системі, найвідомішими з яких є моделі Ф. Аллена, Ф. Барроса, Ф. Бертрана, Т. Бреснахана, Д. Гейла, Є. Домара, Дж. Івата, М. Кляйна, Л. Лау, Р. Левіна, Л. Модесто, М. Монті, Дж. Панзара, Дж. Росса, С. Салопа, Р. Спіллера, Є. Фаваро, Г. Хотеллінга та ін. Теоретичні засади та практичні механізми формування конкурентного середовища в банківській системі досліджувалися такими російськими та українськими науковцями, як: В. Геєць, О. Барановський, Т. Васильєва, А. Гриценко, С. Дробишевський, А. Єпіфанов, І. Івасів, В. Катасонов, С. Козьменко, П. Конюховський, Ю. Коробов, С. Леонов, А. Мещеряков, С. Моїсєєв, Р. Павлов, С. Пашенко, А. Пересада, Ю. Пікуш, І. Сало, О. Сохацька, А. Тавасієв, О. Шевцова, Ф. Шпиг, А. Юданов та ін.

Метою статті є дослідження особливостей банківської конкуренції з урахуванням її визначень у науковій літературі та особливостей конкурентних відносин у банківській сфері на сучасному етапі. У процесі дослідження використовувалися такі загальнонаукові методи пізнання: теоретичне узагальнення, порівняння і систематизація.

Виклад основного матеріалу. У вітчизняній банківській системі конкурентні відносини у першу чергу регламентуються статтею 53 Закону України «Про банки і банківську діяльність» [1]. Однак дані економічні відносини розглядаються не з точки зору самої конкурентної боротьби, а з позицій клієнта банку, який і виступає головним об'єктом банківської конкуренції. Зміст даних відносин розкрито у главі 9 даного закону.

Стосовно термінології поняття «банківська конкуренція» зазначимо, що вона є різновидом конкуренції у ринковій економіці. Саме тому більшість принципів положень, які сформульовані авторами робіт, присвячених конкурентній боротьбі у товарних відносинах, можуть бути перенесені й на дослідження сутності банківської конкуренції.

Вивчаючи існуючі підходи до визначення поняття «банківська конкуренція», на нашу думку, уточнення потребує ідентифікація суб'єктів даних відносин. Так, згідно Закону України «Про банки і банківську діяльність», банківська система України складається з Національного банку України та інших банків, а також філій іноземних банків, що створені і діють на території України відповідно до даного закону. Вона представлена на ринку банківських послуг, на ринку фінансових послуг і фінансовому ринку загалом. Здійснюючи свою діяльність на даних ринках, банки вступають у конкурентні відносини або лише з банками (ринок банківських послуг), або також конкурують з іншими фінансовими установами (ринок фінансових послуг і фінансовий ринок). Ураховуючи стійку тенденцію до універсалізації банків як у європейській, так і вітчизняній фінансовій системі, динамічний розвиток фінансових конгломератів вважаємо, що недоцільним є обмеження банківської конкуренції лише суперництвом між банками. При цьому, з метою коректного тлумачення змісту даної категорії, необхідним є чітке зазначення ринку, на якому ми розглядаємо дані економічні відносини. Аналогічного підходу притримується більшість науковців, однак такими вченими, як Нікітіним А. В., Бортніковим Г. П., Федорченком А. В., Васюренком О. В. зроблена спроба визначити дану категорію без конкретизації ринку (табл. 1).

ПІДХОДИ ДО ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ «БАНКІВСЬКА КОНКУРЕНЦІЯ»

Підхід до визначення даної категорії	Автор	Визначення
1. суперництво лише між банками	Нікітін А. В., Бортніков Г. П., Федорченко А. В.	Банківська конкуренція — економічне суперництво між банківськими установами за придбання та утримання споживачів на найвигідніших умовах реалізації фінансових продуктів [2, с. 97].
	Коробов Ю. І.	Банківська конкуренція — динамічний процес суперництва суб'єктів банківського ринку, в процесі якого вони намагаються забезпечити собі міцне положення на цьому ринку [3, с. 9].
	Дубовик О. В., Бойко С. М., Вознюк М. А., Гірченко Т. Д.	Конкуренція у банківському секторі — це боротьба між суб'єктами господарювання на ринку, в ході якої створюються відмінні конкурентні переваги власної установи та її продуктів, що зумовлюють залучення найпривабливіших споживчих сегментів [3, с. 171].
2. суперництво між банківськими та небанківськими фінансовими установами	Самойлов Г. О., Бачалов О. Г.	Конкуренція на фінансовому ринку — динамічний процес суперництва комерційних банків, кредитних інститутів та інших фінансових організацій, в процесі якого вони намагаються забезпечити собі міцне положення на ринку кредитів і банківських послуг, а також на альтернативних нових ринках послуг — заміників [4, с. 29].
	Васюренко О. В., Погореленко Н.	Банківська конкуренція — прагнення банків використовувати ресурси контрагентів, що функціонують на одному ринковому сегменті [5, с. 22].

Стосовно банківської сфери тлумачення конкуренції в українському законодавстві немає, тоді як у Законі Російської Федерації «Про банки і банківську діяльність» вона визначається як «економічний процес взаємодії і суперництва кредитних організацій та інших учасників фінансового ринку, в ході якого вони прагнуть забезпечити собі міцне становище на ринку банківських

послуг з метою максимально повного задоволення різноманітних потреб клієнтів та отримання найбільшого прибутку» [6]. У цілому, в науковій вітчизняній і зарубіжній літературі банківська конкуренція визначається неоднозначно. На думку одних учених, «конкуренція в банківському секторі — це боротьба між суб'єктами господарювання на ринку, в ході якої створюються відмінні конкурентні переваги власного закладу та його продуктів, що обумовлює залучення найпривабливіших споживчих сегментів». Близьким за змістом є тлумачення цього поняття А. Нікітіним, Г. Бортниковим, А. Федорченко, у трактуванні яких «банківська конкуренція являє собою економічне суперництво між банківськими установами за придбання та утримання споживачів на найбільш вигідних умовах реалізації фінансових продуктів» [2, с. 97]. Д. Мізгулін вважає, що конкуренція в банківській сфері — це змагання між банками, при якому їх самостійні дії ефективно обмежують можливості кожного однобічно впливати на загальні умови надання банківських послуг [7, с. 12]. Існують також й інші визначення банківської конкуренції.

Критичний аналіз наявних точок зору дозволяє зробити висновки, що принципових відмінностей у трактуванні банківської конкуренції серед учених немає. Всі вони визнають, що банківська конкуренція являє собою суперництво між суб'єктами ринку банківських послуг за досягнення одних і тих самих цілей. Водночас для об'єктивності розкриття економічної сутності досліджуваного явища вважаємо за необхідне у визначенні банківської конкуренції відобразити такі її сутнісні характеристики:

- ✓ банківська конкуренція — це перш за все безперервний і динамічний процес суперництва;
- ✓ суперниками банку на ринку виступають не тільки інші банки, але і небанківські фінансово-кредитні інститути (НБФКІ) і нефінансові підприємства;
- ✓ об'єктом конкурентної боротьби є не тільки банківські, але і небанківські фінансові послуги, оскільки банки в даний час все активніше впроваджуються в різні сегменти ринку фінансових послуг.

Звідси випливає, що банківська конкуренція являє собою безперервний і динамічний процес суперництва банків, небанківських фінансових інститутів і нефінансових підприємств, у ході якого вони прагнуть забезпечити собі міцне становище на ринку банківських та інших фінансових послуг.

Специфіка банківської діяльності вносить свої особливості безпосередньо в процес банківської конкуренції, що й відрізняє її

від класичної конкуренції між товаровиробниками й додатково підтверджує необхідність і важливість її виділення в самостійний напрям в економічній науці. У першу чергу до особливостей і характерних ознак банківської конкуренції, на яких наголошували в своїх наукових працях Заруба Ю.О. [9, с. 119], Козьменко С.М., Шпиг Ф.І., Волошко І.В. [10, с. 259], віднесемо:

1) об'єктом банківської конкуренції є не товар, а фінансові ресурси;

2) наявність більшої чи меншої кількості продавців (покупців) традиційних і нетрадиційних банківських послуг, які змагаються між собою і використовують різні інструменти ринкової політики. Так, в Україні на початок 2014 р. діяло 180 банків, що пропонують по суті одні й ті ж банківські та небанківські послуги. Клієнтами банків виступають всі юридичні та значна частина фізичних осіб. Вони мають право вибору банку незалежно від місця розташування, характеру діяльності, форми власності та організаційно-правової форми. У той же час самі банки мають право вибору клієнтів з урахуванням їх кредитоспроможності, грошових потоків, фінансового стану тощо, використовуючи цінові та нецінові методи в боротьбі за клієнтів;

3) існування ринків з альтернативними можливостями для покупців (продавців) вибору банківських і небанківських фінансових послуг. У цьому своєму прояві конкуренція в банківській сфері має найсприятливіше середовище, тому що в кожному окремому регіоні є ринки кредитів, депозитів, розрахунково-касових, брокерських послуг, валютний ринок. У банків є можливість вибирати ринки для сфери своєї діяльності, а економічні суб'єкти мають можливість вибрати альтернативні види заощаджень, кредитні інститути для отримання кредитів, здійснення платежів, розрахунків тощо;

4) банківська конкуренція, як і конкуренція між товаровиробниками, проходить у двох формах: конкуренція продавця (здійснення активних операцій) і конкуренція покупця (залучення необхідних обсягів фінансових ресурсів). Дана особливість розкриває складний характер банківського економічного суперництва та одночасно вказує на необхідність розробки ефективної конкурентної політики в двох різних напрямках діяльності банку з метою утримання та поліпшення своїх конкурентних позицій;

5) відсутність проблеми недоступності каналів збуту, оскільки виробництво та реалізація банківських послуг проводиться у межах банку;

б) відсутність патентного захисту банківських нововведень. Це безпосередньо впливає на інтенсивність та динамічність банківської конкуренції, виступає дієвим стимулом щодо постійного вдосконалення діяльності банку з метою підвищення якості задоволення потреб клієнтів. Відсутність авторського права банку на захист власних нововведень сприяє вирівнюванню як спектру банківських продуктів, так і якості банківських послуг у різних банках, протистоїть монополізації фінансового ринку та, у кінцевому результаті, позитивно впливає на розвиток банківської системи загалом.

На нашу думку, цей перелік не є вичерпним і необхідно обов'язково врахувати також такі особливості конкуренції у банківській сфері на сучасному етапі:

- ✓ банківська конкуренція розвивається в умовах жорсткішого, в порівнянні з іншими фінансовими ринками, регулюючого впливу з боку держави та жорсткішого банківського нагляду;

- ✓ банківські ринки є ринками диференційованої олігополії, яка надає широкі можливості для кооперації і узгодження ринкової політики кредитних інститутів;

- ✓ для банків немає проблеми збуту банківських послуг, тому що їх виробництво і збут збігаються в часі;

- ✓ обмеження цінової конкуренції висуває на перший план проблеми управління якістю банківського продукту і реклами;

- ✓ у банківській сфері відсутні патенти на нові банківські послуги, а це дозволяє конкурентам використовувати новачії інших банків у своїх цілях, що вимагає постійного вдосконалення банківського бізнесу і посилює конкуренцію на ринку банківських послуг;

- ✓ внутрішньогалузева конкуренція має переважно видовий характер, що пов'язано з диференціацією банківського продукту. Вона обмежується ринком банківських послуг, який охоплює комплексну діяльність банку із задоволення потреб клієнтів при проведенні банківських операцій;

- ✓ банківськими послугами користуються всі юридичні і значна частина фізичних осіб. У той же час банківські послуги або не мають конкурентних замінників, або ці альтернативні форми мало придатні для клієнтів, у зв'язку з чим міжгалузева банківська конкуренція відбувається переважно шляхом переливу капіталу.

Висновки. Значне посилення конкуренції, викликане корінними змінами в конкурентній боротьбі, вимагає від науки нових підходів до вивчення сучасної конкуренції. Результатом такої ситуації стало дослідження сутності та особливостей банківської

конкуренції на сучасному етапі розвитку економіки. Зростаюча конкуренція на ринку банківських послуг змушує банкірів пов'язувати майбутнє свого бізнесу з розвитком бізнесу своїх клієнтів, їх стратегічними цілями і завданнями, що є головним для клієнта, те і повинен реалізовувати банк. Але для цього він повинен забезпечити достатній рівень якості банківських послуг і банківського обслуговування. Таким чином, конкуренція у банківській сфері є об'єктивним процесом активізації ринкових взаємин у країні та активізації інтеграційних процесів у фінансовій сфері, що потребує підвищення рівня конкурентоспроможності банків, які прагнуть зберігати і (або) зміцнювати свої позиції на національному й міжнародних ринках фінансових послуг.

Література

1. Про банки і банківську діяльність: закон України від 7 грудня 2000 р. — Режим доступу до Закону: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2121-14>
2. Нікітін А.В. Маркетинг у банку: [навчальний посібник] / Нікітін А.В., Бортніков Г.П., Федорченко А.В.; ред. А.В. Нікітіна. — К.: КНЕУ, 2006. — 432 с.
3. Дубовик О.В. Маркетинг у банку: [навчальний посібник] / Дубовик О.В., Бойко С.М., Вознюк М.А., Гірченко Т.Д.. — [2-ге вид.] — К.: Алеута, 2007. — 275 с.
4. Самойлов Г. О. Банковская конкуренция / Г. О. Самойлов, А.Г. Бачалов. — М.: Экзамен, 2002. — 256 с.
5. Васюренко О. Організація управління стійким розвитком банківської установи / О. Васюренко, Н. Погореленко // Вісник Національного банку України. — 2006. — № 6. — С. 22—24.
6. Федеральный закон о банках и банковской деятельности от 02.12.1990 — Режим доступу: <http://www.consultant.ru/popular/bank>
7. Мизгулин Д.А. Еще раз к вопросу о конкуренции на рынке банковских услуг / Мизгулин Д.А. / Банковское дело. — 2003. — № 6. — С. 12—14.
8. Заруба Ю.О. Конкурентоспроможність комерційного банку / Ю.О. Заруба // Фінанси України. — 2001. — №2. — С. 116—121.
9. Козьменко С.М. Стратегічний менеджмент банку: навчальний посібник / Козьменко С.М., Шпиг Ф.І., Волошко І.В. — Суми: ВТД «Університетська книга», 2003. — 734 с.

Reference

1. Pro banky i bankivsku diialnist: zakon Ukrainy vid 7 hrudnia 2000 r. — Rezhym dostupu do Zakonu: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2121-14>

2. Nikitin A.V. Marketynh u banku: [navchalnyi posibnyk] / Nikitin A. V., Bortnikov H. P., Fedorchenko A.V.; red. A.V. Nikitina. — K.: KNEU, 2006. — 432 p.
3. Marketynh u banku: [navchalnyi posibnyk] / Dubovyk O.V., Boiko S.M., Vozniuk M.A., Hirchenko T.D. — [2-he vyd.] — K.: Aleuta, 2007. — 275 p.
4. *Samoilov H.O.* Bankovskaia konkurentsia / H.O. Samoilov, A.H. Bachalov. — M.: Экзамен, 2002. — 256 p.
5. *Vasiurenko O.* Orhanizatsiia upravlinnia stiikym rozvytkom bankivskoi ustanovy / O. Vasiurenko, N. Pohorelenko // Visnyk Natsional noho banku Ukrainy. — 2006. — # 6.– P. 22—24.
6. Federalnyi zakon o bankah i bankovskoy deyatelnosti ot 02.12.1990 — Rezhym dostupu: <http://www.consultant.ru/popular/bank>
7. Mizgulin, D.A. Esche raz k voprosu o konkurentsii na rynku bankovskih uslug / D.A. Mizgulin // Bankovskoe delo. — 2003. — # 6. — P. 12—14.
8. *Zaruba Yu. O.* Konkurentospromozhnist komertsiiinoho banku / Yu. O. Zaruba // Finansy Ukrainy. — 2001. — #2. — P. 116—121.
9. *Kozmenko S. M.* Stratehichniy menedzhment banku: navchalnyi posibnyk / Kozmenko S. M., Shpyh F. I., Voloshko I. V. — Sumy: VTD «Universytetska knyha», 2003. — 734 p.

УДК 336.717.061:330.131.7-047.44

Свириденко А.Ю.,

аспірантка кафедри банківської справи
ДВНЗ «КНЕУ імені Вадима Гетьмана»

ОСОБЛИВОСТІ ЗДІЙСНЕННЯ ОЦІНКИ КРЕДИТНИХ РИЗИКІВ КОРПОРАТИВНОГО БІЗНЕС-НАПРЯМУ БАНКУ

Svyrydenko A.,

postgraduate student of banking department
SHEE «KNEU named after Vadym Hetman»

THE SPECIAL FEATURES OF BANK CORPORATE CREDIT RISK EVALUATION

АНОТАЦІЯ. У статті розкрито суть та особливості кредитування корпоративних клієнтів банку, а також висвітлено основні аспекти здійснення оцінки кредитних ризиків, що виникають при кредитуванні корпоративних клієнтів.

КЛЮЧОВІ СЛОВА: корпоративний бізнес-напрямок, корпоративний клієнт банку, кредитування корпоративних клієнтів, кредитний ризик.